

OB SPOMINSKI PLOŠČI PISATELJA TONETA ŠIFRERJA

Dne 28. marca 1982 so krajevne organizacije v Žabnici odkrile na hiši št. 42 (pri Bonceljnu) spominsko ploščo rojaku Tonetu Šifererju. Na plošči je zapisano, da se je v tej hiši dne 8. 6. 1911 rodil slovenski pisatelj Tone Šiferer, ki je 20. aprila 1942 padel pod fašističnimi streli v koncentracijskem taborišču Mauthausen.

Na pristrčni slovesnosti je o Šifererjevem življenju in delu govoril Pavle Lužan, predsednik krajevne organizacije Zveze borcev, pisatelj Anton Ingolič je obudil spomine na ptujsko gimnazijo v letih pred drugo vojno, kjer sta s Šifererjem poučevala slovenski jezik in širše kulturno delovala, pesnik Tone Pavček je spregovoril kot predsednik Društva slovenskih pisateljev, na slovesnost pa so prihiteli celo nekateri nekdanji učenci in učenke ptujske gimnazije, ki jim je bil Šiferer razrednik, in ena od njih se je s toplimi besedami spomnila svojega nekdanjega pedagoga, ki je znal prisluhniti mladim in je v njih mlada srca sejala najplemenitejša semena.

Od tedaj, ko so okupatorjevi streli pretrgali obetavno pot mladega pisatelja, je preteklo že več kot štirideset let, toda zdi se, da nam bo njegovo delo vedno več pomenilo. Najbrž zaradi tega, ker smo od tistih časov doživeli že toliko sprememb in novosti, ker je življenje tako drugačno kot tedaj in ker smo toliko bolj nemirni, potrošniški, zaverovani sami vase, ker ne znamo več prisluškovati drugim ljudem, naravi in vsemu drugemu lepemu okrog nas, kakor je znal Tone Šiferer v najvišji meri.

Mladost je preživel v čudoviti naravi Sorškega polja in ta narava je vtisnila trden pečat njegovi podobi. Izoblikovala ga je v človeka in intelektualca z ostrim posluhom za vse smotno, pravično in lepo, njegov etos je koreninil v živem, tradicionalnem kmečkem občutku za poštenost, resnico in neizumetničenost. To naravo je polno doživljal, jo nosil v sebi na vsej poti svojega kratkega življenja, zato ni čudno, da ji je

tudi kot literarni ustvarjalec pel tako zanosno-intimne simfonije.

Pisal je že v študentovskih letih, ko je od 1931 do 1936 na ljubljanski univerzi študiral slavistiko; v Ljubljanskem zvonu je začel objavljati eseje in literarne kritike, leta 1938 pa so v tej najveljavnejši slovenski reviji izšle prve njegove pesmi (pod psevdonimom Jern Ledina). V slovenskih literarnih krogih so takoj zbudile pozornost. Kdo je ta neznani pesnik, ki zna s tako novim, preprostim jezikom, s tako naravnimi podobami tako prepričljivo izražati svoje upe in strahove, svoje intimne stiske in tudi stiske vse svoje generacije?

Šifererju je pesništvo pomenilo samo prvi umetniški zagon. Zdi se, da mu je pesem kmalu postala pretesna za njegove izpovedovalne težnje. Istočasno, ko je pisal pesmi, je namreč tudi že mislil na prozo in že leta 1938 mu je Ljubljanski zvon prinesel prvo novelo z naslovom Martinovo poletje. Od tedaj dalje ga je proza vedno bolj pritegovala in čedalje bolj je postajal pisatelj. Njegov prozni opus obsega devet novel in povest Mladost na vasi, tik pred vojno pa je napisal še svoje najboljše delo Kmet in stvari, ki je dobilo končno obliko šele po okupaciji; pred aretacijo, prav do zadnjega dne je še pisal roman Vrnitev meščana, iz časov službovanja na ptujski gimnaziji, vendar ga ni več utegnil dokončati. In če omenimo še komedijo z naslovom Predor d. d., ki ni bila nikdar uprizorjena, smo s Šifererjevim literarnim delom že pri kraju.

Njegovo delo je tako po obsegu dokaj skromno, saj je bilo tudi njegovo ustvarjalno obdobje kratko. Je tako rekoč nedokončano, včasih tudi še nedozorelo, vendar se je Šiferer z njim za trajno zapisal v slovensko literaturo, dodal je v njeno stavbo droben, toda svetel kamenček. Zlasti je pomembno njegovo delo Kmet in stvari, ta zanosna himna poljski rasti in vsemu živemu v naravi, himna kmetu, njegovemu delu in vsem stvarjem okrog njega. Literarna zgodovina je to Šifererjevo delo, ki ni ne po-

vest in ne skupek črtic, ampak nekaka pesem v prozi, že uvrstila med klasične dosežke slovenske proze. In tudi je že ugotovila, da je bil ta Kmet in stvari poslednje pisateljevo slovo od njegove poljske narave, ki mu je v usodnem letu 1941, ko je delo nastajalo, pomenila s svojo mirno večnostjo največjo vrednoto, za katero je vredno ustvarjati in tudi umirati. Svoj intimni odnos do te odrešujoče vrednote je v tistem letu izrazil tudi v verzih (v pesmi Brez naslova), ki so nastali po okupaciji:

»K plodovom zemlje bi se tiho sklonil,
dežju in soncu bi pomagal rasti,
predal bi se njegovi živi oblasti,
da bo ta čas v žarečem siju utonil.«

Sifrer v svojem kratkem življenju še ni dokončno našel samega sebe. Preveč

je bil sam nemiren in prav tako je bil nemiren čas, v katerem je moral živeti. Preveč je bil tudi še poln samega sebe, da bi se bil mogel bolj usmerjati navzven, v splošne dileme tistega časa, čeprav je v zadnjem, nedokončanem besedilu že zaznaven tudi družbenokritični pristop do nekaterih stvari njegove dobe. Toda s svojim delom nam je vendarle dovolj povedal. Kot mislec in umetnik je izrazil marsikatero značilnost svoje generacije in njenih dilem; tiste generacije, ki je v obkrožajočih jo nesmislih iskala smisel svojemu obstoju in tipala za višjimi življenjskimi vrednotami, pa jih zlepa ni mogla doseči.

Sifrer se je sklonil k zemlji in tam je te vrednote razločno zaslutil.

Jože Sifrer